

Boerenzwaluwen

Jules Philippona

De Vojvodina is een laagvlakte in het noorden van Joegoslavië waardoor de rivieren Donau, Drava, Sava, Tisa en Begej langzaam hun weg vinden. Vroeger is een groot deel van de vlakte overstromingsgebied geweest van de genoemde rivieren en zal dus voor een groot deel hebben bestaan uit moerassen, waarvan de meeste in de loop van de tijd zijn drooggelegd, zodat de Vojvodina nu overwegend uit cultuurland bestaat. Een klein aantal moerassen is behouden gebleven en de belangrijkste daarvan zijn de Kopacki Rit bij de samenvloeiing van de Donau met de Drava, de Obedska Bara langs de Sava en de Carska Bara aan de Begej.

In 1965 besloot ik de Carska Bara te bezoeken, het kleinste van de drie genoemde moerassen. Bij de voorbereiding van de reis kreeg ik hulp van een hoogleraar van de Universiteit van Belgrado die bijzonder was geïnteresseerd in de natuur. Als opdracht van het verblijf in de Carska Bara nam ik me voor te proberen de aantallen broedparen van enige soorten reigers vast te stellen. Het ging vooral om de Kleine Zilverreiger, de Ralreiger en de Kwak.

Na met de trein Belgrado te hebben bereikt, reisde ik door naar Sremski Karlovci een kleine stad aan de Donau. Na een kort verblijf in het huis van de hoogleraar vertrok ik in gezelschap van een assistent van de universiteit per bus naar een dorpje in de naaste omgeving van de Carska Bara. De assistent zou een dag bij me blijven en me de weg wijzen in het gebied. Hij zorgde ervoor dat ik een kamer kon huren in het huis van een timmermansgezin en dat er een boot kon worden geleend bij de plaatselijke jager. In de rivieren waren door overvloedige regen de waterstanden deze zomer uitzonderlijk hoog. Voor de begaanbaarheid van de Carska Bara was dat een voordeel, omdat het gebied nu met de boot bereikbaar was. Bij een lagere waterstand had ik zeker op laarzen door de modder moeten ploeteren. De boot die ter beschikking stond, leek op een punter die vanaf de achterbank met een éénbladige ped-

del kon worden voortbewogen. Na enige oefening lukte het de boot aardig in de koers te houden.

Ter oriëntatie beschikte ik over een 'Generalkarte' van de Oostenrijks-Hongaarse monarchie uit het begin van de 20ste eeuw op een schaal 1:200.000. Het type kaart geeft een beeld van Midden-Europa in een tijd die zeker een eeuw achter ons ligt.

Omstreeks 1900 was de Vojvodina een agrarisch gebied met een vrij dichte bevolking. De meeste mensen woonden geconcentreerd in dorpen die 4 tot 12 km van elkaar lagen, afstanden die waren berekend op voetgangers en op vervoer met paard en wagen. Hoewel er in de Vojvodina vrij veel is veranderd, was in de jaren zestig nog veel uit het verleden bewaard gebleven. Dat betrof de indeling van het stratenpatroon in de dorpen en de bouwlandverkeveling.

In de loop van verscheidene excursies op een

Juvenile Boerenzwaluwen worden gevoerd door het mannetje, Polder Arkemheen, Nijkerk, 8 augustus 1998.

Foto: Wim Smeets.

Jonge Boerenzwaluwen strekken hun vleugel, Polder Arkemheen, Nijkerk, 16 augustus 2000.

Foto: Wim Smeets.

aantal achtereenvolgende dagen kon ik een vrij goede indruk krijgen van het aantal broedparen van de drie genoemde reigers en tevens van de Blauwe Reiger, de Purperreiger en de Zwarte Ibis. Op de derde dag van het verblijf sprak ik met de jager af in de avond een bezoekje te brengen om iets te drinken en te praten over het vogelleven in de streek. Na een kort bezoek aan het moerasbos aan de overkant van de rivier legde ik de boot aan in de buurt van het huis van de jager. Langs een voetpad bereikte ik de woning waarin ik behalve hemzelf zijn vrouw, dochter en schoonmoeder aantrof. Deze laatste sprak goed Duits zodat ze als tolk kon helpen bij het gesprek. Aan het begin van de eeuw had ze als kind met haar ouders op een rivierschip gevaren en alle landen in Midden-Europa bezocht, waar in die tijd Duits de belangrijkste voertaal was. In de huiskamer bevond zich verder een stille man die blijkbaar niet tot de familie behoorde, maar wel in het huis of in de naaste omgeving moest wonen. Tijdens het bezoek bleef hij zwijsend in een hoek van de kamer staan. De jager wist heel wat over de natuur en over de vogels in het bijzonder. Hij moet een hartstochtelijk jager zijn geweest, want in de kamer waren veel opgezette vogels en zoogdieren te zien en daar waren schaarse en zeldzame soorten bij. Ik telde bijvoorbeeld drie Zeearenden waarvan er één was vastgemaakt op de leuning van de stoel waarin ik zat.

Toen de schemering begon, verhuisden wij van de kamer naar het erf achter het huis om te genieten van de afkoeling die volgde op de hitte van de dag. De jager (zijn naam was Umcikus) had inmiddels een fles slivovica uit de kelder gehaald en voor mij werd dat de eerste kennismaking met deze nationale drank die uit pruimen wordt gemaakt.

Achter het erf stond een vrij grote schuur met openstaande deuren. Mijn aandacht werd onmiddellijk getrokken door tientallen Boerenzwaluwen die in de schuur hun nesten zullen hebben gehad, omdat ze voortdurend in en uit vlogen. Ze scheerden vlak over de aardse bodem, beschreven een bocht en verdwenen in het donker van de schuur. Het was of de zwaluwen een doolhof van cirkels, ovalen en ingewikkelder figuren in de lucht en op de grond tekenden.

Wij zaten op eenvoudige houten stoelen, alleen de zwijsende man bleef staan aan de rand van het erf. Het meisje was nu het meest aan het woord; met haar diepe stemgeluid sprak ze tegen haar moeder en grootmoeder en haar woorden waarvan ik de betekenis natuurlijk niet begreep, rolden als de tonen van een muziekstuk door de warme avondlucht. Het leek of de zwaluwen op het ritme van de klanken een dans uitvoerden terwijl het 'wiet-wiet' van de jonge zwaluwen zich daarmee vermengde.

Geleidelijk werd het donkerder en in de lucht boven ons werd het gezoem hoorbaar van de muggen die zonder twijfel uit de richting van het moeras kwamen. Omdat ik op de zwaluwen was blijven letten viel me op dat ze plotseling binnen enige seconden alle de schuur binnenvlogen en toen niet weer terug keerden. In de hoek was het gelaat van de staande man bijna zo donker geworden als de achtergrond. Ik leegde mijn glaasje, stond op en nam afscheid. Mijn 'do vidjenja' werd op dezelfde wijze beantwoord, alleen de grootmoeder zei 'gute Nacht, schlaf wohl!'. Op dat moment viel er een laatste zwaluw uit de lucht, draaide een cirkel rond onze hoofden en verdween in de schuur waarbij een licht zoeven van de vleugels hoorbaar was.

■ Jules Philippona, Het Eiland 9, 7231 NV Warnsveld, (0575) 52 42 86.